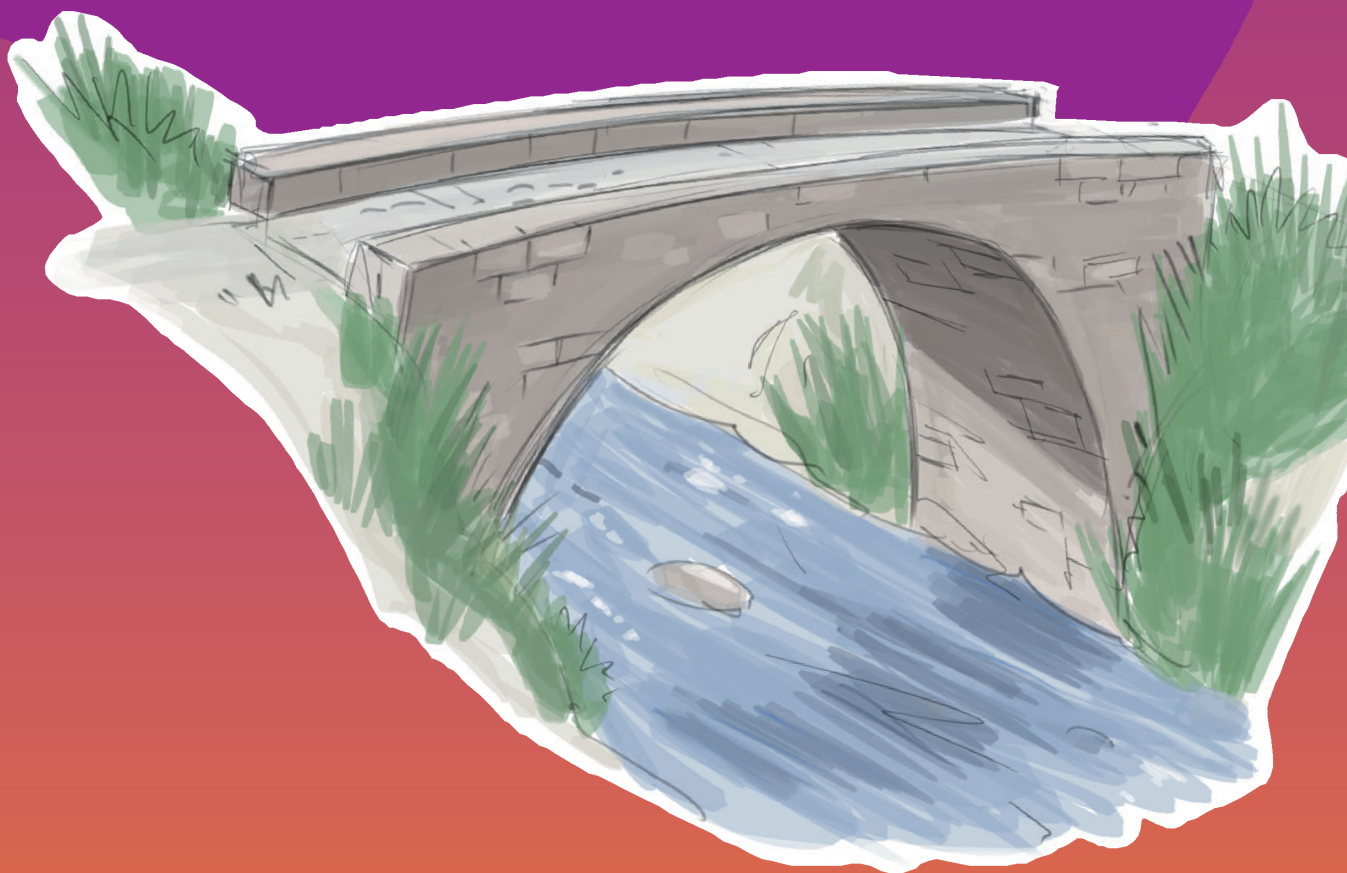

ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Εργαλεία για κοινωνικούς
λειτουργούς που
εργάζονται με ασυνόδευτα
παιδιά

SOS CHILDREN'S
VILLAGES

Με τη συγχρηματοδότηση
του προγράμματος
«Δικαιώματα, Ισότητα και
Ιθαγένεια» (REC) της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

Safe
Places
Thriving
Children

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Εκδόθηκε στο Βέλγιο από τα Παιδικά Χωριά SOS Βελγίου Πρώτη

έκδοση Σεπτέμβριος 2021

Παιδικά Χωριά SOS Βελγίου
Munthofstraat 40/1CD
1060 Βρυξέλλες
Βέλγιο
E-mail: welcome@sos-kinderdorpen.be

Σχεδιασμός και σελιδοποίηση
Bestias Design

Εικονογράφηση
Stipe Kalajžić

Συγγραφείς
Παιδικά Χωριά SOS Βελγίου: Benji Jame και Pieter Nulens

Ευχαριστίες
Τα Παιδικά Χωριά SOS Βελγίου θα ήθελαν να ευχαριστήσουν την Teresa Ngigi από τη SOS Children's Villages International και τον Κωνσταντίνο Παπαδημητρόπουλο από τα Παιδικά Χωριά SOS Ελλάδας για τις πολύτιμες συμβουλές και ιδέες τους στη σύνταξη αυτού του παραρτήματος.

Αυτή η έκδοση πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
Το περιεχόμενο αυτής της έκδοσης είναι αποκλειστική ευθύνη των Παιδικών Χωριών SOS Βελγίου και δεν μπορεί επ' ουδενί να θεωρηθεί ότι αντανακλά τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μια πολιτισμικά ευαίσθητη προσέγγιση

Εργαλεία για κοινωνικούς λειτουργούς
που εργάζονται με ασυνόδευτα παιδιά

Safe
Places
Thriving
Children

Εισαγωγή

Η αύξηση της μετανάστευσης και ο μεγάλος αριθμός των προσφύγων και των βίαια εκτοπισμένων ατόμων προκαλούν την επιταχυνόμενη εξάπλωση της μεγάλης πολυμορφίας των πολιτισμών σε όλο τον κόσμο (Ευρωπαϊκή Πολιτική Προστασία και Επιχειρήσεις Ανθρωπιστικής Βοήθειας, 2021). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη πολυμορφία των νέων στις δομές εναλλακτικής φροντίδας και μια νέα μεγάλη ομάδα-στόχο, τα **ασυνόδευτα παιδιά**. Αυτή η εξέλιξη επιφέρει αρκετές προκλήσεις. Οι κοινωνικοί λειτουργοί έρχονται σε επαφή με ομάδες-στόχους, τις οποίες γνωρίζουν ελάχιστα. Υπάρχουν πολιτισμικά εμπόδια που μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την ποιότητα της φροντίδας. Αυτό δημιουργεί μια κατάσταση αβεβαιότητας για τους επαγγελματίες που ασχολούνται με τη φροντίδα. Στο πλαίσιο της σχετικής με το τραύμα φροντίδας, η επίδραση του πολιτισμού είναι αναμφισβήτητα ένας σημαντικός παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη. Πρώτον, επειδή τα προβλήματα ψυχικής υγείας που σχετίζονται με το τραύμα είναι ιδιαίτερα κοινά στους πρόσφυγες (Baärnhjelm, Ekblad, Ekberg, & Ginsburg, 2005). Επιπλέον, οι τραυματικές εμπειρίες είναι πολύ σύνθετες και επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την ταυτότητα του ατόμου (πολιτισμός, εθνότητα, εθνικότητα κ.λπ.) (Vinson, Majidi, & George, 2019). Λόγω της μοναδικότητας των ασυνόδευτων παιδιών ως ομάδας-στόχου και της πολυπλοκότητας των τραυματικών εμπειριών, οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να είναι να σε θέση να επιδεικνύουν μεγάλη ευαισθησία στον πολιτισμό (Bemak & Chung, 2017). Ωστόσο, αυτό κρύβει πιθανώς μια παγίδα. Από τη μία πλευρά, οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να αντιμετωπίζουν με ευαισθησία τα συγκεκριμένα σημεία ευαλωτότητας των ασυνόδευτων παιδιών, αλλά από την άλλη πλευρά, δεν πρέπει να τα μειώνουν ή να τα κατηγοριοποιούν σύμφωνα με αυτά τα σημεία ευαλωτότητας. Σε αυτό το παράρτημα, αρχικά θα αναλύσουμε τα συγκεκριμένα σημεία ευαλωτότητας των ασυνόδευτων παιδιών. Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τι σημαίνει πολιτισμική ευαισθησία στην εργασία με αυτήν την ομάδα-στόχο και για ποιον λόγο σχετίζεται με τις σχετικές με το τραύμα πρακτικές. Τέλος, θα αναλύσουμε ορισμένα εργαλεία με τα οποία οι κοινωνικοί λειτουργοί υιοθετούν μια πολιτισμικά ευαίσθητη προσέγγιση σε ένα πλαίσιο σχετικό με το τραύμα. Σκοπός αυτού του παραρτήματος δεν είναι να αντικαταστήσει τις πληροφορίες του πρακτικού οδηγού αλλά να προσθέσει στοιχεία σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά.

Ασυνόδευτα παιδιά και τραυματικές εμπειρίες

Τα ασυνόδευτα παιδιά σε δομές εναλλακτικής φροντίδας έχουν διανύσει πολύ δρόμο πριν καταλήξουν σε αυτές τις δομές. Στις περισσότερες περιπτώσεις έχουν υποστεί τραυματικά γεγονότα στη χώρα τους και έχουν ταξιδέψει υπό ακραίες συνθήκες. Όταν φτάνουν σε μια νέα χώρα, έρχονται αντιμέτωποι με έναν άγνωστο κόσμο χωρίς οικογένεια ή κοινωνικό δίκτυο για να στηριχτούν, έναν κόσμο στον οποίο οι ίδιοι θεωρούνται ξένοι. Τα ασυνόδευτα παιδιά ως ομάδα-στόχος υποβάλλονται έτσι σε μια σειρά συγκεκριμένων σημείων ευαλωτότητας τα οποία μπορούν να επιδεινώσουν το τραύμα. Ο πρακτικός οδηγός ανέλυσε τις «Αντίξοες εμπειρίες της παιδικής ηλικίας»

(ACE). Οι Felitti και Anda επισήμαναν ότι υπάρχει σαφής σύνδεση μεταξύ των ACE και των σωματικών,

ψυχικών και κοινωνικών προβλημάτων που παρουσιάζονται αργότερα στη ζωή (cfr. σελ. 23 οδηγός πρακτικών). Παρόλο που τα ασυνόδευτα παιδιά είναι μια

ομάδα με μεγάλη πολυμορφία, χαρακτηρίζονται από έναν αριθμό κοινών ACE. Τόσο στη χώρα προέλευσης όσο και κατά τη μετάβασή τους

σε μια χώρα υποδοχής και μετά την άφιξή τους σε αυτή, αυτοί οι έφηβοι και τα παιδιά μπορεί

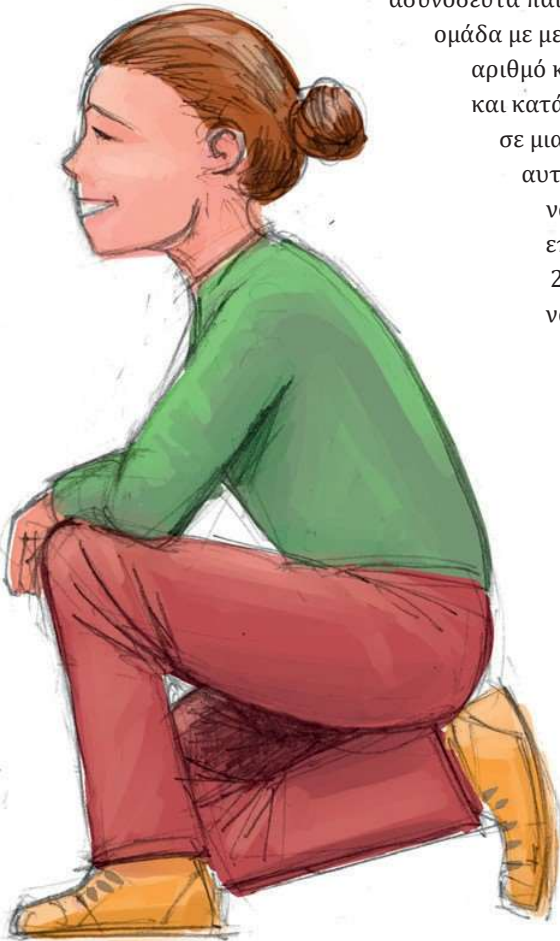
να βιώσουν τραυματικές εμπειρίες ή εμπειρίες που επιδεινώνουν το τραύμα (Vinson, Majidi, & George, 2019). Ως κοινωνικός λειτουργός, είναι σημαντικό να γνωρίζετε τα πιθανά σημεία ευαλωτότητας που

σχετίζονται με

αυτήν την ομάδα-στόχο. Ωστόσο, είναι σημαντικό να μην περιοριστούν οι νέοι στην ταυτότητα του «ασυνόδευτου παιδιού» και των σχετικών σημείων ευαλωτότητας. Η ταυτότητα ενός ατόμου περιλαμβάνει έναν μεγάλο αριθμό χαρακτηριστικών/ αξόνων που τέμνονται. Το να είναι πρόσφυγας ή ασυνόδευτο παιδί είναι επομένως μόνο ένα από τα πολλά και δεν αντιπροσωπεύει

τη σύνθετη, πολυδιάστατη ταυτότητα ενός νεαρού ατόμου (Day & Badou, 2019).

Ο ερευνητής Vinson και οι συνεργάτες του (2019) αναλύουν την εμπειρία των προσφύγων ή των μεταναστών σε τρεις φάσεις. Σε κάθε μία από αυτές τις φάσεις, μπορεί να προκύψουν τραυματικές εμπειρίες ή εμπειρίες που μπορεί να επιδεινώσουν το τραύμα.

ΦΑΣΗ 1

Η πρώτη φάση πραγματοποιείται πριν ένα άτομο εγκαταλείψει τη χώρα του. Σε αυτήν τη φάση, μπορεί να προκύψουν **τραύματα πριν από τη μετανάστευση** (Vinson et al, 2019). Συχνά οι πρόσφυγες υφίστανται εμπειρίες όπως βασανιστήρια, πόλεμο, διώξεις και απώλεια αγαπημένων προσώπων πριν από τον εκτοπισμό τους.

Αυτό μπορεί να είναι ένα οξύ τραύμα, αλλά και ένα σύνθετο τραύμα, για παράδειγμα ως αποτέλεσμα παρατεταμένης έκθεσης σε βία και κίνδυνο ή έλλειψης συνεχούς, στοργικής φροντίδας λόγω αποχωρισμού από τους φροντιστές. Αυτές οι βαθιές εμπειρίες επηρεάζουν την ψυχική υγεία και συχνά αποτελούν πρόδρομο του ψυχολογικού τραύματος και άλλων προβλημάτων υγείας αργότερα στη ζωή.

Τα γεγονότα ή οι καταστάσεις που αναγκάζουν τους νέους να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους είναι τα εξής (De Haene, Loots, Derluyn, 2014, UNHCR, Platform kinderen op de vlucht, 2020):

- **Πόλεμος και ένοπλη σύγκρουση**
- **Δίωξη** – Π.χ. λόγω εθνότητας ή πολιτικού προσανατολισμού της οικογένειας.
- **Διαφυγή από την κακοποίηση και τη βία** –Στρατολόγηση από τον στρατό, τις ένοπλες δυνάμεις ή τις συμμορίες· βία στο πλαίσιο της οικογένειας ή της κοινότητας· δεν μπορούν να απευθυνθούν σε κανέναν για προστασία κλπ.
- **Φυσικές ή οικολογικές καταστροφές** – Τυφώνες, πλημμύρες, ηφαιστειακές εκρήξεις, ξηρασίες που προκαλούνται από την υπερθέρμανση του πλανήτη κλπ.
- **Εκμετάλλευση** – Εμπορία ανθρώπων, καταναγκαστική εργασία ή σεξουαλική εκμετάλλευση.
- **Δίωξη λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου (ΛΟΑΤΚΙ+)** – Όταν ο σεξουαλικός προσανατολισμός ή η ταυτότητα φύλου του νεαρού ατόμου δεν γίνεται αποδεκτά από την τοπική κοινότητα/πολιτισμό.
- **Οικογενειακές προσδοκίες** – Οι γονείς στέλνουν τα παιδιά τους μακριά με την ελπίδα καλύτερης ποιότητας ζωής και μελλοντικών προοπτικών.
- **Οικονομικές ή εκπαιδευτικές φιλοδοξίες** – Όταν η χώρα προέλευσης προσφέρει λίγες ευκαιρίες.
- **Οικογενειακή επανένωση** – Π.χ. παιδιά και νέοι μετακομίζουν με έναν γονέα ή άλλο συγγενή ή φεύγουν από τους συγγενείς με την ελπίδα της μεταγενέστερης επανένωσης.

ΦΑΣΗ 2

Η δεύτερη φάση συμβαίνει μεταξύ της φυγής από την πατρίδα και της εγκατάστασης σε μια νέα χώρα. Η φυγή από την πατρίδα (συχνά με τη βία) είναι από μόνη της πολύ σοβαρή. Τόσο οι οικογενειακές όσο και οι κοινωνικές σχέσεις και τα πολύτιμα αποκτήματα πρέπει να μείνουν πίσω (Vinson et al, 2019). Οι Bemak και Chung (2017) το ονομάζουν **τραύμα εκτοπισμού**. Η φυγή σίγουρα δεν λύνει όλα τα προβλήματα. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, οι νέοι έρχονται αντιμέτωποι με νέους στρεσογόνους παράγοντες. Το ταξίδι είναι επικίνδυνο. Συναντούν ανθρώπους με κακές προθέσεις ή καλύπτουν μεγάλες αποστάσεις στη θάλασσα με ετοιμόρροπες βάρκες. Ακόμη και η αναζήτηση προστασίας σε καταυλισμό προσφύγων δεν εγγυάται ένα ασφαλές περιβάλλον. Ο συνωστισμός, η βία και η έλλειψη υγιεινής, τροφής και ιατρικής περίθαλψης μπορεί να προκαλέσουν τραυματικές εμπειρίες ή να επιδεινώσουν το υπάρχον τραύμα (Bekman & Chung, 2017).

ΦΑΣΗ 3

Η τρίτη φάση ξεκινά κατά την εγκατάσταση σε μια νέα χώρα μετά την άφιξη και μπορεί να οριστεί ως **χρόνια φάση** (Vinson et al., 2019). Κατά την άφιξή τους σε μια νέα χώρα, η ιδανική εικόνα που έχουν οι νέοι καταρρέει και αντιμετωπίζουν νέους στρεσογόνους παράγοντες. Σε αυτό το εντελώς νέο περιβάλλον, τα μη ασφαλή και φαινομενικά μικρά πράγματα μπορεί να προκαλέσουν δυσπιστία στους νέους. Η ελπίδα για μια καλύτερη ζωή και οι υψηλές προσδοκίες αυτών και των οικογενειών τους δίνουν τη θέση τους σε συναισθήματα αδυναμίας. Η έλλειψη ελέγχου αυτής της κατάστασης, η αδυναμία υποστήριξης της οικογένειάς τους και η μοναξιά συχνά οδηγούν σε καταστροφικές στρατηγικές αντιμετώπισης (Gonzalez & Lauwereys, 2020. Cheyns, 2020).

Οι καθημερινοί στρεσογόνοι παράγοντες μετά τη μετανάστευση μπορεί να περιπλέξουν τη διαδικασία προσαρμογής και την ψυχική υγεία των προσφύγων. Ορισμένα παραδείγματα είναι τα εξής: οι κοινωνικές και οικονομικές πιέσεις, η απώλεια θέσης και κατάστασης σε συνδυασμό με τον ρατσισμό, τις διακρίσεις, το στίγμα, τις απειλές, τη βία και την αποξένωση (Vinson et al., 2019). Στην παρακάτω λίστα απαριθμούνται οι στρεσογόνοι παράγοντες μετά τη μετανάστευση που μπορεί να βιώσουν τα ασυνόδευτα παιδιά και μπορεί να προκαλέσουν τραυματικές εμπειρίες ή να επιδεινώσουν το υπάρχον τραύμα (Bekman & Chung, 2017):

- **Εκμάθηση νέας γλώσσας, απασχόληση και εκπαίδευση** – Η απογοήτευση σχετικά με αυτά μπορεί να συμβάλλουν στη δημιουργία ή τη συνέχιση του τραύματος.
- **Ο ρατσισμός, η ξενοφοβία και το στίγμα** μπορεί να περιπλέξουν την προσαρμογή μετά τη μετανάστευση.
- **Η πολιτική αντιμεταβίβαση** είναι η αρνητική πολιτική αντίδραση στους πρόσφυγες μέσω των δημόσιων και κοινωνικών μέσων ενημέρωσης. Αυτές οι αντιδράσεις επιδεινώνουν το ψυχολογικό τραύμα των προσφύγων.
- **Ενοχή του επιζώντα** – Τα μηνύματα σχετικά με την πατρίδα μπορεί να προκαλέσουν την ενοχή του επιζώντα.
- **Η έλλειψη διαφάνειας και η αργή διαδικασία** μπορεί να προκαλέσουν παρατεταμένη αβεβαιότητα.
- **Λίγες επαφές με την οικογένεια** – Η επαφή με την οικογένεια στη χώρα προέλευσης είναι συχνά δύσκολη για πρακτικούς λόγους. Επιπλέον, τα μέλη της οικογένειας συχνά εξακολουθούν να βρίσκονται στις συνθήκες από τις οποίες οι νέοι κατάφεραν να διαφύγουν.

Στην τρίτη φάση, οι νέοι καλούνται επανειλημμένα να μοιραστούν τις τραυματικές εμπειρίες τους με τους κοινωνικούς λειτουργούς και τις κρατικές υπηρεσίες. Λόγω του κατακερματισμού και της γραφειοκρατικής φύσης των υπηρεσιών, οι νέοι θα πρέπει να επαναλαμβάνουν συχνά την ιστορία του τραύματός τους. Αυτή η επανάληψη μπορεί να κάνει τους νέους να αρχίσουν να θεωρούν τον εαυτό τους «κινούμενο τραύμα». Αισθάνονται ότι καθορίζονται από τις τραυματικές εμπειρίες τους και τους το υπενθυμίζουν συνεχώς χωρίς να σημειώνουν πρόοδο. Επιπλέον, σε αυτήν τη διαδικασία οι νέοι συχνά βλέπουν τους κοινωνικούς λειτουργούς ως δικαστές που αξιολογούν πόσο έγκυρο και αληθινό είναι το τραύμα τους.

Όπως δείχνουν τα διάφορα στάδια της διαδικασίας μετανάστευσης των προσφύγων ή των μεταναστών, ο τραυματισμένος εγκέφαλος των ασυνόδευτων παιδιών βρίσκεται σε κατάσταση επιβίωσης για μήνες ή ακόμα και χρόνια. Βρίσκονται υπό συνεχή πίεση. Ακόμη και όταν είναι σε μια χώρα υποδοχής και έρχονται σε επαφή με κοινωνικούς λειτουργούς, η κατάσταση συνεχίζει να τους δημιουργεί ανασφάλεια. Αφενός, επειδή βρίσκονται σε ένα άγνωστο περιβάλλον. Αφετέρου, οι επιδράσεις του τραύματος δεν είναι εύκολα

αναστρέψιμες. Συχνά απαιτείται μεγάλη περίοδος ρύθμισης για να μπορέσει ο εγκέφαλός τους να μάθει, να ενσωματώσει και να επεξεργαστεί τις τραυματικές εμπειρίες (Perry, 2017).

Η σχετική με το τραύμα εργασία σημαίνει ότι γνωρίζουμε ότι τα ασυνόδευτα παιδιά είναι ευαίσθητα και ότι η αντίδρασή τους στο στρες ενεργοποιείται εύκολα. Σύμφωνα με την έννοια του παράθυρου ανοχής (cfr. σελ. 40 οδηγός πρακτικών), το «παράθυρο» των νέων με τραυματικές εμπειρίες είναι γενικά πιο στενό και επομένως η διέγερσή τους εκτρέπεται πιο εύκολα από το βέλτιστο επίπεδο διέγερσης. Φαινομενικά ασήμαντα ζητήματα ή γεγονότα μπορούν να προκαλέσουν μεγάλες αντιδράσεις και να πυροδοτήσουν την αναβίωση τραυματικών εμπειριών. 7

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες μπορεί να είναι πολύ ευάλωτοι στην ανάπτυξη προβλημάτων που σχετίζονται με το τραύμα. Παρόλα αυτά, η φροντίδα του τραύματος στις δυτικές χώρες προσαρμόζεται στην πλειοψηφία των αυτοχθόνων, λευκών ατόμων και επομένως όχι στις ανάγκες των ασυνόδευτων παιδιών. Για τη διασφάλιση της σωστής φροντίδας απαιτείται μεγαλύτερη πολιτισμική ευαισθησία. Πράγματι, ο πολιτισμός έχει σημαντικό αντίκτυπο στο τραύμα. Σύμφωνα με τους Vinson et al. (2019), διάφορες πτυχές του τραύματος επηρεάζονται από πολιτισμικούς παράγοντες, όπως:

1. Πώς βιώνει κάποιος το τραύμα·
2. Τι νόημα δίνεται στο τραύμα·
3. Πώς εκφράζονται τα συμπτώματα·
4. Αν τα συμπτώματα και η συμπεριφορά θεωρούνται μη φυσιολογικά ή όχι·
5. Η προθυμία αναζήτησης βοήθειας από επαγγελματίες ψυχικής υγείας·
6. Η προθυμία αναζήτησης βοήθειας εντός ή/και εκτός του πολιτισμού του ατόμου·
7. Η απόκριση στη θεραπεία·
8. Η αποτελεσματικότητα μιας θεραπείας·
9. Πηγές δύναμης, αντίστασης και στρατηγικές αντιμετώπισης.

Επιπλέον, οι πολιτισμικοί παράγοντες είναι σημαντικοί για τη δημιουργία της αίσθησης ασφάλειας. Εξάλλου, οι περισσότεροι νέοι δεν αισθάνονται αμέσως ασφαλείς σε έναν πολιτισμό που τους είναι ξένος και επομένως είναι συνεχώς σε εγρήγορση για τα ερεθίσματα που λαμβάνουν από αυτόν τον άγνωστο κόσμο. Επιπλέον, οι κοινωνικές προσδοκίες προς τους νέους καθορίζονται πολιτισμικά. Συνεπώς, η επιρροή του πολιτισμού είναι σημαντική και η ευαισθησία ως προς αυτό το θέμα είναι απαραίτητη για τη συνεργασία με τα ασυνόδευτα παιδιά.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ;

Η έννοια της πολιτισμικής ευαισθησίας μπορεί να περιγραφεί ως η συνειδητοποίηση της ύπαρξης διαφορών και ομοιοτήτων μεταξύ των ανθρώπων, χωρίς να τους αποδίδονται χαρακτηρισμοί·

θετικό ή αρνητικό, καλύτερο ή χειρότερο, σωστό ή λάθος. Δεν υπάρχει καλό ή κακό, δεν υπάρχει σωστό ή λάθος, υπάρχει απλώς η διαφορετικότητα, η πολυμορφία. Αυτό περιλαμβάνει την επίγνωση των υφιστάμενων κρίσεων και προκαταλήψεων, οι οποίες είναι συχνά άορατες στο πλαίσιο ενός πολιτισμού (Bennett, 2017. Dabbah, 2020).

Επιπλέον, πολιτισμική ευαισθησία είναι ο σεβασμός και η αποδοχή του άλλου, ακόμα και όταν η αμοιβαία κατανόηση είναι δύσκολη.

Σε όλη τη σχετικά σύντομη ιστορία της, η έννοια της πολιτισμικής ευαισθησίας έχει ερμηνευτεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους: ως γνώση προς απόκτηση, ως δεξιότητες προς εκμάθηση και ως στάση προς υιοθέτηση. Πιθανόν είναι ένας συνδυασμός και των τριών:

η πολιτισμική ευαισθησία πρέπει να αντικατοπτρίζεται στις γνώσεις, τις δεξιότητες και τη στάση κάποιου. Ένας παράγοντας που επαναλαμβάνεται και στις τρεις πτυχές είναι η σημασία του διαλόγου με τους ίδιους τους νέους.

TALLOEN & VANMECHELEN (2018)

ΓΝΩΣΗ

Στο πλαίσιο μιας πολιτισμικά ευαίσθητης προσέγγισης πρέπει να είμαστε ανοιχτοί να μάθουμε για τη γλώσσα, τη συμπεριφορά, τα έθιμα και τις συνήθειες διαφορετικών πολιτισμών (Talloen & Vanmechelen, 2018).

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη μελέτη της λογοτεχνίας, αλλά ιδανικά μέσω του διαλόγου με τους νέους που μεγάλωσαν σε αυτόν τον πολιτισμό. Με αυτόν τον τρόπο, μπορείτε να γνωρίσετε

τον πολιτισμό μέσα από τα μάτια των ίδιων των νέων. Τα σημεία ευαλωτότητας που χαρακτηρίζουν τα ασυνόδευτα παιδιά μπορεί επίσης να αποτελούν μια σημαντική πτυχή της πολιτισμικά ευαίσθητης γνώσης, υπό την προϋπόθεση ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί αποφεύγουν να κάνουν υποθέσεις (εκ των προτέρων) σχετικά με αυτούς τους νέους.

Ωστόσο, οι διαπολιτισμικές ικανότητες κάποιου δεν βελτιώνονται μόνο με την απόκτηση γνώσεων σχετικά με τους πολιτισμούς· οι δεξιότητες και η στάση του είναι επίσης σημαντικές. Επιπλέον, αυτή η προσέγγιση δεν ισχύει σε μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται από υπερπολυμορφία. Πράγματι, η μετανάστευση διαφοροποιεί την κοινωνία σε τέτοιο βαθμό που καθίσταται σχεδόν αδύνατη η απόκτηση επαρκούς γνώσης σχετικά με αυτό το ατέρμονο συνονθύλευμα πολιτισμών και ταυτοτήτων (Chiarenza, 2019).

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Οι σημαντικές δεξιότητες ενός ατόμου σε μια πολιτισμικά ευαίσθητη προσέγγιση είναι οι εξής: να είναι σε θέση να ακούει, να κάνει ερωτήσεις, να διαπραγματεύεται και να προσαρμόζεται (Talloen & Vanmechelen, 2018). Όπως συμβαίνει και με την απόκτηση γνώσεων, η έναρξη διαλόγου με τους νέους είναι ένα σημαντικό σημείο εκκίνησης. Με την έναρξη διαλόγου δείχνετε ενδιαφέρον για την εμπειρία ενός νέου ατόμου, δίνετε πληροφορίες σχετικά με το τι μπορεί να επιφέρει η μετανάστευση σε άλλη χώρα και προσφέρετε εργαλεία για να ανταποκριθεί σε αυτή (Gonzalez & Lauwereys, 2020). Ως κοινωνικός λειτουργός είναι σημαντικό να υιοθετήσετε μια γλωσσική ευαισθησία στον διάλογο. Οι λέξεις που χρησιμοποιεί ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να έχουν τεράστιο αντίκτυπο σε ένα νεαρό άτομο. Οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει, επομένως, να μάθουν να χρησιμοποιούν λόγια που δείχνουν σεβασμό, υποστήριξη, φροντίδα και να λαμβάνουν υπόψη την κατάσταση και την ταυτότητα του νεαρού ατόμου (Aycok et al, 2017). Ορισμένα λέξεις ή φράσεις που μπορεί να φαίνονται αθώες σε κάποιον, μπορεί να είναι οδυνηρές και σκληρές για κάποιον άλλον.

Μέσω του διαλόγου με τους νέους, μπορείτε επίσης να γνωρίσετε καλύτερα τον δικό σας πολιτισμό και, κατά συνέπεια, τον εαυτό σας. Με αυτόν τον τρόπο έχετε μεγαλύτερη επίγνωση των δικών σας προκαταλήψεων (που καθορίζονται πολιτισμικά ή κοινωνικά). Οι πολιτισμικές διαφορές δεν εξαλείφονται, αλλά χρησιμοποιούνται για τη διευκόλυνση της σχέσης με τους νέους. Αν δεν διαγράψετε τις πολιτισμικές διαφορές στο πλαίσιο της αναπόφευκτης προσπάθειας των νέων και των κοινωνικών λειτουργών, αλλά τις αξιοποιήσετε ως αφετηρία για συζήτηση, δημιουργούνται ευκαιρίες κατανόησης και αποδοχής (Gonzalez & Lauwereys, 2020). Αυτό με τη σειρά του μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα των νέων και να προωθήσει και να ενδυναμώσει την εμπιστοσύνη.

ΣΤΑΣΗ

Η στάση του κοινωνικού λειτουργού αποτελεί βασικό μέρος μιας πολιτισμικά ευαίσθητης προσέγγισης. Ο σεβασμός, η ενσυναίσθηση, η αμφισβήτηση του εαυτού και η επίγνωση των προκαταλήψεων κάποιου είναι σημαντικά σε αυτήν τη στάση (Talloen & Vanmechelen, 2018). Εδώ, η πολιτισμική ευαισθησία δεν θεωρείται μια γνώση που μπορεί να αποκτηθεί ή μια δεξιότητα που μπορεί να μάθει κάποιος, αλλά μια δια βίου διαδικασία στην οποία ο κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί πάντα να έχει αυτογνωσία (Chiarenza, 2012). Μια πολιτισμικά ευαίσθητη στάση αναλύεται σε τρεις βασικές πτυχές:

Ι – ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ «ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ» Ή «ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ»

Αυτό σημαίνει ότι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες δεν αντιμετωπίζονται ως ομοιογενής ομάδα (Vinson et al, 2019). Όταν συνειδητοποιούμε ότι υπάρχουν διαφορές και εντός των ομάδων – πολυμορφία μέσα στην πολυμορφία όπως το αποκαλεί ο Chiarenza (2012) – βλέπουμε ένα πιο διαφοροποιημένο άτομο

ενώπιον μας. Αν οι κοινωνικοί λειτουργοί εξετάσουν τη διασταύρωση του πολιτισμού με το φύλο, την ηλικία, την τάξη, τη σεξουαλικότητα και άλλα, θα μπορέσουν να αναγνωρίσουν την ατομική πολυμορφία (Chiarenza, 2012). Αντί να βλέπουν τα άτομα στο πλαίσιο του πολιτισμού τους, οι κοινωνικοί λειτουργοί υιοθετούν μια ανοιχτή στάση απέναντι στην πολυμορφία και τη διαφορετικότητα. Κάθε συνάντηση έχει τη δυνατότητα να είναι διαπολιτισμική και επομένως έτσι πρέπει να αντιμετωπίζεται (Vinson et al, 2019).

II – ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ

Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να βγει από τον ρόλο του ειδικού και να επιτρέψει στους νέους να γίνουν ειδικοί για τις εμπειρίες και την ταυτότητά τους. Η φωνή του ατόμου βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτισμικά ευαίσθητης φροντίδας, όχι μόνο δημιουργώντας χώρο για την προσωπική ιστορία του νέου, αλλά και λαμβάνοντας υπόψη τις επιθυμίες, τις προσδοκίες και τις πεποιθήσεις του. Αυτό σημαίνει, επίσης, ότι δίνουμε στους νέους την ευκαιρία να ενταχθούν στην κοινωνία μας, χωρίς να χρειάζεται να απορρίψουν τις δικές τους πολιτισμικές αξίες και τα πρότυπα. Για αυτήν τη στάση είναι απαραίτητη μια ειλικρινής, γεμάτη σεβασμό περιέργεια και ειλικρίνεια, χωρίς υποθέσεις ή προκαταλήψεις. Η «άγνοια» μπορεί να είναι το δυνατό σημείο του κοινωνικού λειτουργού.

III - ΜΙΑ ΣΤΑΣΗ ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να αμφισβητούν ενεργά τη δική τους θέση. Πολιτισμικά ευαίσθητη σκέψη σημαίνει να γνωρίζουμε τις κοινωνικά και πολιτισμικά καθορισμένες απόψεις μας (Breebaart, Nanninga, Alim, & Mast, 2019. Bennett, 2017). Μέσω του ενεργού στοχασμού, οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν βλέπουν μόνο τον «μετανάστη» ή τον «πρόσφυγα» ως άτομο με έναν πολιτισμό και μια εθνότητα, αλλά και τον εαυτό τους. Όλοι έχουν έναν πολιτισμό και μια εθνότητα και κανείς δεν είναι ουδέτερος. Η διαφάνεια προς τους νέους είναι απαραίτητη σε αυτό το θέμα. Η συζήτηση με τους νέους σχετικά με τις δικές σας ερμηνείες, τα έθιμα, τις συνήθειες κ.λπ. και πώς διαφέρουν μπορεί να ενισχύσει τη διαφάνεια.

Ένα σημαντικό εμπόδιο στην αυτοκριτική είναι οι προκαταλήψεις κάποιου. Συχνά αυτές είναι βαθιά ριζωμένες και διαχρονικά καλλιεργούν πρότυπα σκέψης ή μεροληψίες και επομένως είναι δύσκολο να αναγνωριστούν. Συχνά δεν γνωρίζουμε το (πολιτισμικό) πλαίσιο από το οποίο εξετάζουμε και βιώνουμε τον κόσμο. Εξάλλου, ο πολιτισμός παραδίδεται σε εμάς από τη γέννηση. Γεννιόμαστε και μεγαλώνουμε σε αυτόν, και τελικά ο κόσμος γύρω μας γίνεται αυτονόητος και τον βιώνουμε ως κάτι ουδέτερο. Αν θέλουμε να εργαστούμε με πολιτισμικά ευαίσθητο τρόπο, πρέπει να εγκαταλείψουμε την ιδέα ότι μπορούμε να είμαστε αντικειμενικοί. Εξάλλου, πάντα σκεφτόμαστε, ενεργούμε και αντιδρούμε βάσει πολιτισμικά χρωματισμένων πλαισίων (Breebaart et al, 2019. Gonzalez & Lauwereys, 2020). Με βάση αυτήν τη στάση, οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να αρχίσουν να αναγνωρίζουν τη δική τους θέση εξουσίας και τη διαμόρφωση σχέσεων που βασίζονται στην ισότητα. Σε αυτές τις σχέσεις, οι νέοι δεν κρίνονται ούτε καταδικάζονται με βάση το ιστορικό τους και η εξιστόρηση ενός τραύματος είναι μια ευκαιρία για ενδυνάμωση και όχι μια πηγή νέων τραυματισμών.

ΠΑΓΙΔΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ορισμένες πιθανές παγίδες που σχετίζονται με την πολιτισμική ευαισθησία (Chiarenza, 2012):

- Ο πολιτισμός συχνά θεωρείται ότι συνδέεται μόνο με την εθνότητα κάποιου. Αυτή η εστίαση στις εθνοτικές διαφορές αγνοεί μεγάλο μέρος της ταυτότητας των προσφύγων και τους περιορίζει στην εθνότητά τους. Ο πολιτισμός σχετίζεται με έναν μεγάλο αριθμό χαρακτηριστικών ταυτότητας, συμπεριφορών και συνηθειών και επομένως όχι μόνο με την εθνότητα.
- Ο πολιτισμός θεωρείται ότι σχετίζεται μόνο με τον «άλλο». Ο πρόσφυγας ή ο μετανάστης, ο οποίος δεν συμμορφώνεται με μια δυτική, λευκή νόρμα έχει επομένως πολιτισμικό χρώμα, ενώ ο γηγενής κοινωνικός λειτουργός είναι πολιτισμικά ουδέτερος. Επομένως, σύμφωνα με αυτήν τη λογική οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν πρέπει να αξιολογούν με κριτική ματιά το πολιτισμικό τους πλαίσιο. Αυτό δημιουργεί μια πολιτισμική νόρμα και διαιωνίζει τους μηχανισμούς αποκλεισμού. Με την αύξηση της διαπολιτισμικότητας, η καθιερωμένη κοινωνία πρέπει να αμφισβητήσει τον εαυτό της και να αναγνωρίσει την προνομιακή θέση της κυρίαρχης ομάδας (Arikoglu et al., 2014).
- Η εστίαση στις πολιτισμικές διαφορές μπορεί να εκτρέψει την προσοχή από τους δομικούς παράγοντες στο παιχνίδι της ανισότητας. Αυτό μπορεί να οδηγήσει, για παράδειγμα, στο να αποδοθεί μια ευαλωτότητα σε τραύμα στον πολιτισμό: Ένα νεαρό άτομο έχει ψυχολογικά προβλήματα επειδή ανήκει σε έναν συγκεκριμένο πολιτισμό. Ο Chiarenza (2012) αναφέρει ότι αυτό είναι μια μορφή ενοχοποίησης των θυμάτων.
- Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η εστίαση στον πολιτισμό μπορεί να οδηγήσει τα άτομα με το ίδιο πολιτισμικό υπόβαθρο να αντιμετωπίζονται ως μία ομοιογενής ομάδα. Οι επαγγελματίες που ασχολούνται με τη φροντίδα πρέπει πάντα να αποφεύγουν αυτό το φαινόμενο και να δίνουν προσοχή σε όλες τις πτυχές της ταυτότητας ενός ατόμου, στην πολυμορφία μέσα στην πολυμορφία. Κάθε άτομο, αν και προέρχεται από έναν συγκεκριμένο πολιτισμό, βιώνει αυτόν τον πολιτισμό με έναν προσωπικό, μοναδικό τρόπο. Ο πολιτισμός μπορεί να είναι ένα σημαντικό συστατικό της ταυτότητας κάποιου, αλλά δεν είναι το μοναδικό.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να αναρωτηθούν πόσο πολιτισμικά ευαίσθητοι είναι στις σχέσεις τους με τους νέους. Να θυμάστε ότι αυτή είναι μια δύσκολη διαδικασία μάθησης που απαιτεί μια στάση ειλικρίνειας και περιέργειας. Είναι σημαντικό να θέσετε στον εαυτό σας τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Τι υποθέσεις κάνω για τον νέο; Γνωρίζω το άτομο πίσω από την εθνικότητα ή τη θρησκεία;
- Γνωρίζω τις προσωπικές μου αξίες; Πώς επηρεάζουν την επαγγελματική μου στάση;

Μερικές συμβουλές για τον επαγγελματία:

- Δείξτε ενδιαφέρον για θέματα που υφίστανται στους διαφορετικούς πληθυσμούς με τους οποίους εργάζεστε. Πώς διαφέρουν μεταξύ των ομάδων πληθυσμού; Πώς το βιώνει αυτό ο νέος; Υπάρχει κατανόηση ή απόρριψη ορισμένων θεμάτων; Συζητήστε το.
- Επικοινωνήστε με σαφήνεια. Αφιερώστε χρόνο για να διασαφηνίσετε τις προσδοκίες και την επιθυμητή βοήθεια ή υποστήριξη. Ελέγχετε πάντα εάν υπάρχει κατανόηση μεταξύ σας. Μην χρησιμοποιείτε ρητές διατυπώσεις, με τις οποίες επιβάλλετε τις δικές σας ερμηνείες στον άλλο, αλλά να έχετε περιέργεια και να ρωτάτε πώς αισθάνεται το άλλο άτομο για αυτό. Αυτό βοηθά στη δημιουργία εμπιστοσύνης.
- Δείχνει σεβασμό και εκτίμηση για τις πολιτισμικές διαφορές και ομοιότητες.
- Αξιολογήστε τη δική σας πολιτισμική στάση.
- Συνεχίστε να έχετε περιέργεια. Με αυτόν τον τρόπο θα συνεχίσετε να μαθαίνετε και να έχετε μια πραγματική σύνδεση. Αυτό οδηγεί στην κατάλληλη βοήθεια και υποστήριξη.

Μπορεί να είναι χρήσιμο να υπάρχει ένα άτομο που είναι εξοικειωμένο πολιτισμικά για να επιβλέπει την εργασία των κοινωνικών λειτουργών. Αυτό το άτομο μπορεί να είναι σε θέση να εντοπίζει τις παγίδες και τα σχήματα στα οποία μπορεί να υποπέσουν οι κοινωνικοί λειτουργοί και, κατά συνέπεια, να διευκολύνει την πολιτισμική ευαισθησία.

ΠΗΓΗ: JEUGDHULP AAN ASIELZOEKERSKINDEREN (2021)

ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Όταν ρωτήσαμε τα ασυνόδευτα παιδιά σε ανεπίσημες συζητήσεις σχετικά με τα κυριότερα χαρακτηριστικά του νέου τους πλαισίου στο Βέλγιο, ανέφεραν θέματα που προκαλούν έκπληξη. Για παράδειγμα, ένας νεαρός μίλησε για την κουλτούρα των Βέλγων σχετικά με τα κατοικίδια ζώα:

«Τα σκυλιά εδώ αντιμετωπίζονται σαν παιδιά. Στην πατρίδα μου είναι μέρος της δουλειάς σε αγροκτήματα ή κυκλοφορούν ελεύθερα στους δρόμους».

Ένα άλλος νέος μίλησε για την αντιμετώπιση ενηλίκων και ηλικιωμένων:

«Στο Βέλγιο, μαθαίνεις να κοιτάς τους δασκάλους ή τους μεγαλύτερους και σου ζητούν να δικαιολογήσεις τη συμπεριφορά ή τη γνώμη σου, ενώ εγώ ως παιδί έμαθα να κοιτάζω χαμηλά όταν απευθυνόμουν σε μεγαλύτερους».

Άλλα σημαντικά θέματα που τέθηκαν περιλαμβάνουν τη σεξουαλικότητα, τις σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, την ανατροφή των παιδιών, τα τρόφιμα, τα ρούχα, την κατανάλωση αλκοόλ, το κάπνισμα, την ατομοκεντρική έναντι της ομαδοκεντρικής κουλτούρας, τον τρόπο διαβίωσης κ.λπ.

Η γνώμη των ασυνόδευτων παιδιών για το νέο τους περιβάλλον αποκαλύπτει ότι τα πιο σημαντικά πολιτισμικά ζητήματα για τους νεοεισερχόμενους είναι συχνά αόρατα στους φροντιστές που μεγάλωσαν σε αυτόν τον πολιτισμό. Αυτό αποτελεί μεγάλη πρόκληση για την πολιτισμική ευαισθησία. Πράγματι,

είναι σημαντικό να είμαστε σε εγρήγορση για να βιώνουμε τον δικό μας πολιτισμό ως αυτονόητο και ουδέτερο και να προσεγγίζουμε τους νέους με την προσδοκία ότι θα αφομοιωθούν σε αυτόν τον πολιτισμό. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, εδώ ακριβώς βρίσκεται η

η δύναμη της πολιτισμικής ευαισθησίας. Οι πολιτισμικές διαφορές αποτελούν έναν χώρο από τον οποίο μπορούμε να ξεκινήσουμε έναν **διάλογο** με τους νέους. Στη συνέχεια, αναλύονται ορισμένα σημαντικά θέματα της ζωής των ασυνόδευτων παιδιών.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τα ασυνόδευτα παιδιά βρίσκονται αντιμέτωπα με το δύσκολο έργο της δημιουργίας μιας «νέας» ταυτότητας όπου συνυπάρχουν τόσο η πατρίδα όσο και η χώρα υποδοχής. Ως εκ τούτου, αυτοί οι νέοι συχνά δημιουργούν υπο-ταυτότητες που υπάρχουν μεταξύ των δύο ζωντανών κόσμων τους (πατρίδα και χώρα υποδοχής). Αυτό απαιτεί πολλή ενέργεια και ανθεκτικότητα, και αναπόφευκτα προκαλεί ρήξεις στα διαφορετικά πλαίσια και σε εκείνους. Προκειμένου να υποστηρίξουμε τους νέους σε αυτήν τη διαδικασία, είναι απαραίτητη μια πολιτισμικά ευαίσθητη στάση των κοινωνικών λειτουργών και του ευρύτερου πλαισίου (Gonzalez & Lauwereys, 2020).

Η ΑΙΣΘΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΗΚΕΙΝ

Η αίσθηση του ανήκειν είναι ένα απαραίτητο στοιχείο για την ανάπτυξη της ταυτότητας των ασυνόδευτων παιδιών, εκτός από το αίσθημα ασφάλειας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Μια τέτοια αίσθηση μπορεί να προκύψει μόνο από σταθερές σχέσεις μέσα σε ένα περιβάλλον όπου ο νέος αισθάνεται ασφάλεια και άνεση. Η δημιουργία αυτού του περιβάλλοντος απαιτεί μια αμοιβαία διαδικασία μεταξύ του νεαρού και του νέου πλαισίου. Από τη μία πλευρά, το νεαρό άτομο πρέπει να έχει την αίσθηση ότι θέλει να είναι μέρος αυτού του νέου πλαισίου και να θέλει να επενδύσει σε αυτό. Από την άλλη πλευρά, πρέπει να αισθάνεται ότι αποτελεί άνευ όρων μέρος αυτού του πλαισίου ή της ομάδας. Η ίδια αμοιβαία σύνδεση μπορεί (εάν είναι δυνατόν) να γίνει (ή να αποκατασταθεί) μεταξύ του νεαρού ατόμου και του πλαισίου πριν από τη μετανάστευση (Day & Badou, 2019).

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Μια παγίδα στη συνεργασία με τα ασυνόδευτα παιδιά είναι η μεγάλη εστίαση στη διαδικασία ένταξης των νέων στο νέο τους πλαίσιο. Με αυτόν τον τρόπο, το πλαίσιο στη χώρα προέλευσης, και μαζί με αυτό ένα μεγάλο μέρος της ταυτότητας αυτών των νέων, επισκιάζεται. Η ενσωμάτωση και η υιοθέτηση του πλαισίου της πατρίδας στο νέο πλαίσιο προάγει τη συνέχεια στην ιστορία της ζωής και την ανάπτυξη της ταυτότητας των νέων. Πρώτον, αυτό μπορεί να γίνει δίνοντας στους νέους την ελευθερία να εξερευνήσουν τον δικό τους πολιτισμό στο νέο τους πλαίσιο. Δεύτερον, μπορούμε να ενθαρρύνουμε τους νέους να μιλήσουν για τη δική τους οικογένεια. Ένα ισχυρό κίνητρο για να ξεκινήσετε μια συζήτηση μπορεί να είναι να δείτε φωτογραφίες μαζί ή να φτιάξετε ένα κουτί με σημαντικές αναμνήσεις από την οικογένεια του παιδιού. Αυτό μπορεί επίσης να διασφαλίσει ότι οι σημαντικοί «απόντες» γίνονται και πάλι «παρόντες» και αποκτούν μια θέση στην ανάπτυξη της ταυτότητας των νέων. Είναι ωστόσο σημαντικό να σεβόμαστε την ετοιμότητα του νεαρού ατόμου να μιλήσει για αυτό, καθώς ορισμένοι νέοι μπορεί να πυροδοτηθούν από αυτές τις ασκήσεις (Gonzalez & Lauwereys, 2020. Cheyns, 2020).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ

Δεν θα πρέπει να υποτιμήσουμε τη σημασία των σχέσεων με τους άλλους. Είναι θεμελιώδης για κάθε περαιτέρω ανάπτυξη στην αναζήτηση μιας νέας ζωής. Στο νέο περιβάλλον, η επαφή με ανθρώπους από την ίδια πατρίδα, οι οποίοι βιώνουν μια παρόμοια διαδικασία, μπορεί να είναι ωφέλιμη. Πράγματι, οι νέοι τείνουν να αναζητούν άτομα με κοινές εμπειρίες και τρόπο ζωής. Ωστόσο, το γεγονός ότι έχουν την ίδια πατρίδα και κοινές εμπειρίες μπορεί να αποτελέσει σημείο εκκίνησης για τη δημιουργία μιας σχέσης, αλλά δεν εγγυάται μια μακροχρόνια φιλία. Επιπλέον, είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα συνολικό δίκτυο που αποτελείται από σχολικές επαφές, οικογένειες υποστήριξης, κινήματα νεολαίας, αθλητικούς συλλόγους, φίλους κ.λπ. Αυτή η αναζήτηση μπορεί να είναι χρονοβόρα. Οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν ενεργά στη δημιουργία αυτού του δικτύου οργανώνοντας, για παράδειγμα, δραστηριότητες όπου είναι εφικτή η «δικτύωση» με το νεαρό άτομο.

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΕΣ

«Πρώτα η ρύθμιση, μετά η συσχέτιση και στη συνέχεια ο συλλογισμός».

(Perry, 2020)

Όταν εργάζεστε με ασυνόδευτα παιδιά με τραυματικές εμπειρίες, είναι σημαντικό να έχετε κατά νου τα εξής: Πρώτα η ρύθμιση, μετά η συσχέτιση και στη συνέχεια ο συλλογισμός. Αυτή η σκέψη αποτελεί τη βάση για να μπορέσουμε να βοηθήσουμε και να μιλήσουμε στους νέους.

(Perry, 2020)

ΡΥΘΜΙΣΗ

Ρύθμιση είναι η μετάβαση των νέων από μια κατάσταση ανησυχίας σε μια κατάσταση ηρεμίας. Βοηθώντας τους νέους να στρέψουν την προσοχή τους στο εδώ και τώρα, μπορεί να διευκολυνθεί η ρύθμιση των συναισθημάτων και της συμπεριφοράς τους. Οι αισθητηριακές ασκήσεις μπορεί να βοηθήσουν σε αυτό. Επιπλέον, μια ασφαλής ανάμνηση μπορεί να προσφέρει μια «ασφαλή βάση» για το νεαρό άτομο, τόσο σωματικά όσο και διανοητικά. Αυτό παρέχει μια βάση για την επίτευξη ηρεμίας. Η διδασκαλία τεχνικών χαλάρωσης και αναπνοής έχει επίσης αποδειχθεί χρήσιμη σε αυτό (Perry, 2020).

Ωστόσο, η ανάπαυση παραμένει προτεραιότητα για αυτούς τους νέους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με ανάπαυση με την κυριολεκτική έννοια της λέξης, αλλά και με σωματική δραστηριότητα. Η σωματική δραστηριότητα μπορεί να συμβάλλει στην αποκατάσταση τμημάτων του εγκεφάλου που δεν έχουν αναπτυχθεί επαρκώς λόγω του τραύματος (Perry, 2020). Οι δραστηριότητες αναψυχής είναι επίσης σημαντικές. Διεγείρουν τις θετικές εμπειρίες και υποστηρίζουν τη διεύρυνση της ταυτότητας: «Είμαι κάτι περισσότερο από το τραύμα μου».

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ

Μετά τη ρύθμιση έρχεται η συσχέτιση. Η συσχέτιση ενισχύει τη διατήρηση της ηρεμίας μέσα

από τη δημιουργία σχέσεων με το νεαρό άτομο. Αυτές οι σχέσεις παρέχουν μια ασφαλή πηγή υποστήριξης και ένα δίκτυο που βοηθά τους νέους να αντιμετωπίσουν το τραύμα τους. Μέσω αυτών των νέων σχέσεων επηρεάζονται θετικά όχι μόνο το παρόν αλλά και το παρελθόν, καθώς ποτέ δεν είναι αργά για να έχουμε μια ευτυχισμένη παιδική ηλικία.

ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ

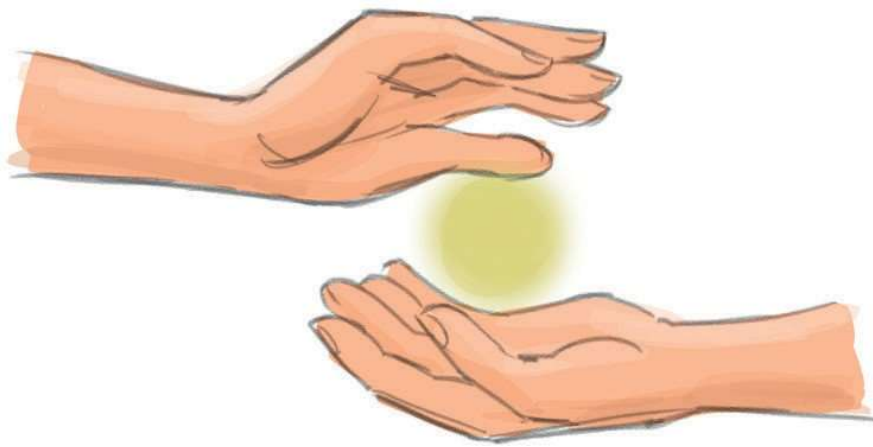
Αφού το νεαρό άτομο βρει ηρεμία και σχηματίσει μια σχεσιακή βάση υποστήριξης, μπορεί να ξεκινήσει ο συλλογισμός. Στόχος είναι να μπορούν οι νέοι να είναι επαρκώς ανθεκτικοί στη ζωή τους και να έχουν την ικανότητα να αυτορρυθμίζονται.

Σε αυτό το σημείο, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να ξεκινήσει να εργάζεται με το νεαρό άτομο. Για παράδειγμα, μέσω της **ψυχοεκπαίδευσης**. Η ψυχοεκπαίδευση μπορεί να είναι υποστηρικτική για τους κοινωνικούς λειτουργούς, αλλά και για τους νέους. Η γνώση του τραύματος που αποκτάται

στον πρακτικό οδηγό μπορεί να είναι ωφέλιμη. Σκεφτείτε για παράδειγμα τις πληροφορίες σχετικά με το (παρεταταμένο) στρες και την επίδρασή του στο σώμα, τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τη συμπεριφορά, αλλά και τη συνοπτική δήλωση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι το τραύμα: «Μια φυσιολογική αντίδραση σε μη φυσιολογικές καταστάσεις». Αυτές οι πληροφορίες βοηθούν στην αναγνώριση και την ομαλοποίηση των προβλημάτων και των παραπόνων. Επειδή οι πληροφορίες σχετικά με το τραύμα είναι συχνά περίπλοκες και άφθονες, είναι δύσκολο τόσο για το νεαρό άτομο όσο και για τον κοινωνικό λειτουργό να βρουν έναν σαφή τρόπο να το ξεπεράσουν. Επομένως, συνιστάται να ξεκινήσετε από τα παράπονα των ίδιων των νέων (Cheyns, 2020).

Για τους νέους που έχουν μικρή ή μηδενική γνώση της καθομιλουμένης, η ψυχοεκπαίδευση είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Η **οπτικοποίηση** μπορεί να βοηθήσει, εκφράζοντας την ιστορία ως εικόνα. Υποστηρίζει τη λεκτική πτυχή της συνομιλίας, επιβραδύνει τη συζήτηση και επιτρέπει στο νεαρό άτομο να δει τη δική του ιστορία ως παρατηρητής. Επιπλέον, μπορούμε να την αναφέρουμε ξανά και ξανά επειδή παραμένει ορατή. Η χρήση **μεταφορών και ιστοριών** μπορεί επίσης να υποστηρίξει μια συνομιλία. Μας επιτρέπουν να εκφράζουμε πράγματα που είναι αδύνατο ή δύσκολο να πούμε, είναι κατανοητές και περιλαμβάνουν συναισθήματα (Cheyns, 2020). Ορισμένοι πολιτισμοί είναι εξαιρετικά πλούσιοι σε μεταφορές και ιστορίες. Η χρήση αυτών των μεταφορών και των ιστοριών που σχετίζονται με τον πολιτισμό μπορεί να διευκολύνει μια πολιτισμικά ευαίσθητη προσέγγιση.

- Για παράδειγμα, όταν μαζεύονται μικρά σύννεφα χωρίς την παρουσία βροχής, δημιουργούν σύννεφα βροχής/κεραυνών που καλύπτουν ολόκληρο τον ουρανό. Σε ορισμένους πολιτισμούς, αυτό σημαίνει ότι όταν κάποιος δεν έχει την ευκαιρία να εκφράσει συναισθήματα και τα κρύβει, τελικά όλα θα βγουν μονομιάς.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ

Έχουν αναπτυχθεί διάφορες μέθοδοι για τη διευκόλυνση της συζήτησης με τους νέους. Παρέχουν εργαλεία για να γίνει πιο συγκεκριμένη η οπτικοποίηση που αναφέρθηκε παραπάνω και η χρήση ιστοριών και μεταφορών σε συζητήσεις με νέους. Είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται αυτές οι μεθοδολογίες μόνο όταν το νεαρό άτομο έχει μάθει τη ρύθμιση και η σχέση έχει εδραιωθεί. Οι νέοι μπορούν να μιλήσουν για τραυματικές εμπειρίες μόνο όταν έχουν μάθει να ρυθμίζουν τα συναισθήματά τους μέσα σε μια ασφαλή σχέση.

Παρακάτω θα δείτε μια λίστα με ορισμένες από αυτές τις μεθοδολογίες:

- **Δέντρο της ζωής.** Μια οπτική μέθοδος που χρησιμοποιεί τη μεταφορά ενός δέντρου για να πει ο νέος μια ιστορία για τον εαυτό του. Τα κλαδιά, οι καρποί και οι ρίζες αντιπροσωπεύουν διαφορετικούς τομείς της ζωής. Αυτή η μέθοδος αναπτύχθηκε από το Dulwich Centre (Αυστραλία) σε συνεργασία με ασθενείς που πάσχουν από AIDS στη Νότια Αφρική (Denborough, 2008).
- **Ομάδα ζωής.** Μια παραλλαγή του δέντρου της ζωής όπου υιοθετείται η μεταφορά μιας ποδοσφαιρικής ομάδας αντί για εκείνη του δέντρου. Και σε αυτήν την περίπτωση, οι συμπαίκτες, το γήπεδο, το γκολ κ.λπ. αντιπροσωπεύουν σημαντικούς τομείς της ζωής και σημαντικά άτομα (Denborough, 2008).
- **Ένα γράμμα.** Η εξιστόρηση μιας ιστορίας/εμπειρίας γράφοντας ένα γράμμα μπορεί να δώσει νόημα σε αυτές τις εμπειρίες. Αυτό το γράμμα μπορεί να αναφέρει προβλήματα, παράπονα ή να απευθύνεται σε μια κοινότητα/ομάδα και μπορεί να προσφέρει ενδυνάμωση και σύνδεση (Denborough, 2008).
- **Οι τομείς της ζωής και οι κύκλοι ταυτότητας** απεικονίζονται σε ένα κυκλικό γράφημα όπου κάθε τμήμα αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό στοιχείο της ζωής ενός ατόμου. Το μέγεθος κάθε τμήματος έχει επίσης σημασία. Χρησιμοποιώντας αυτόν τον κύκλο, μπορείτε να ορίσετε ποιοι τομείς μπορούν να συζητηθούν και ποιοι είναι πιο δύσκολοι. Αυτό φέρνει στην επιφάνεια σημαντικά θεραπευτικά θέματα. Ο κύκλος ταυτότητας είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για μια πιο σαφή επισκόπηση των ζητημάτων που θεωρεί πιο σημαντικά το νεαρό άτομο και ενισχύει τη διεύρυνση της ταυτότητας («Είμαι κάτι περισσότερο από το τραύμα μου») (Cheyns, 2020).
- **Κύκλοι σχέσεων.** Σχετίζονται με τους κύκλους ταυτότητας με επίκεντρο τις σχέσεις και το πλαίσιο του νεαρού ατόμου.
- **Γραμμή ζωής.** Αυτή η μέθοδος συμβάλλει στην οπτικοποίηση της ζωής του νεαρού ατόμου και στη συζήτηση θεμάτων με προσοχή τόσο στις θετικές όσο και στις αρνητικές εμπειρίες. Δημιουργεί συνέχεια στην ταχέως μεταβαλλόμενη ζωή του ασυνόδευτου παιδιού και ταυτόχρονα κοιτάζει στο μέλλον (Βλ. Παράρτημα 3 του οδηγού πρακτικών).
- **Γεωγραφικές ιστορίες ζωής.** Αυτή η μέθοδος προϋποθέτει ότι κάθε άτομο σχηματίζει διάφορες υπο-ταυτότητες καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του και ότι αυτές μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με τη γεωγραφική θέση. Μέσω ενός γεωγραφικού χάρτη που έχει σχεδιάσει ο νέος, ο κοινωνικός λειτουργός και το νεαρό άτομο διατρέχουν σταδιακά υπο-ταυτότητες και σχέσεις που συνδέονται με ορισμένα μέρη. Σε συνδυασμό με τη γραμμή ζωής, μπορεί να διερευνηθεί η ιστορία πίσω από κάθε μέρος (Loots,

2020).

- **Ασκήσεις αίσθησης.** Όταν ένα νεαρό άτομο ανησυχεί πολύ και συνεχίζει να επιστρέφει σε αρνητικές σκέψεις, οι ασκήσεις αίσθησης μπορούν να εξομαλύνουν την κατάσταση στο εδώ και τώρα. Αναφέροντας τι ακούει, βλέπει, αισθάνεται, βιώνει κ.λπ. το νεαρό άτομο μπορεί να επικεντρωθεί στο άμεσο περιβάλλον (Cheyns, 2020). Αυτό είναι επίσης γνωστό ως «γείωση».
- **Ασφαλές μέρος.** Σε στιγμές υπερκινητικότητας και πανικού, μπορεί να βοηθήσει ένα νεαρό άτομο να βρει καταφύγιο σε ένα ασφαλές μέρος που είχε οριστεί προηγουμένως. Αυτό μπορεί να είναι ένα αληθινό μέρος (π.χ. υπνοδωμάτιο) αλλά και φανταστικό. Για παράδειγμα, ένα μέρος στο οποίο έχει κάποιος τρυφερές και ασφαλείς αναμνήσεις μπορεί να φέρει μια αίσθηση ηρεμίας και γαλήνης (π.χ. στον κήπο της γιαγιάς, στη σκιά ενός δέντρου).

Όταν εργάζεστε με αυτές τις μεθοδολογίες, πρέπει πάντα να αναρωτιέστε:

- Τι θέλουμε να επιτύχουμε;
- Τι μπορεί να μας διδάξει αυτή η μεθοδολογία;

Να ελέγχετε πάντα τα παρακάτω σχετικά με τους νέους:

- Νιώθουν άνετα να μιλήσουν για αυτό;
- Αισθάνονται αρκετά ασφαλείς; Παρόλο που είναι ασφαλείς, μπορεί να εξακολουθούν να αισθάνονται ανασφάλεια.

Επίλογος

Σαφώς, η πολιτισμική ευαισθησία είναι ένα απαραίτητο συστατικό για την εργασία με ασυνόδευτα παιδιά με τραυματικές εμπειρίες. Οι εμπειρίες που βιώνουν τα ασυνόδευτα παιδιά μπορεί να τα καταστήσουν ιδιαίτερα ευάλωτα στην ανάπτυξη προβλημάτων υγείας που σχετίζονται με το τραύμα. Τα γεγονότα πριν και κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης και οι διάφοροι στρεσογόνοι παράγοντες μετά τη μετανάστευση μπορεί να επιδεινώσουν το τραύμα (Vinson et al, 2019). Ωστόσο, το να αποκαλούμε την πολιτισμική ευαισθησία «συστατικό» μπορεί να είναι κάπως παραπλανητικό. Στην πραγματικότητα δεν είναι ένα νέο δομικό στοιχείο που μπορείτε να προσθέσετε στον τοίχο των δεξιοτήτων σας, αλλά μάλλον ένα νέο σκληρό υλικό που διαπερνά και ενισχύει τις προηγούμενες δεξιότητες και γνώσεις σας. Η πολιτισμική ευαισθησία περιλαμβάνει γνώσεις, δεξιότητες και, κυρίως, τη στάση που διαμορφώνεται σε μια διαδικασία διά βίου μάθησης. Η αναγνώριση και η αποδοχή της ατομικής ταυτότητας κάθε ατόμου είναι απαραίτητη σε μια πολιτισμικά ευαίσθητη στάση (Vinson et al, 2019). Επομένως, καλύτερα να μιλάμε για ευαισθησία στις διαφορές παρά στον πολιτισμό. Επιπλέον, η φωνή του νεαρού ατόμου πρέπει να εισακουστεί και να ληφθούν υπόψη οι επιθυμίες, οι προσδοκίες και η στάση του. Όλα αυτά πρέπει να συνδυαστούν με την κριτική αμφισβήτηση του δικού μας πολιτισμικού πλαισίου (Chiarenza, 2012). Εν ολίγοις, οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να υιοθετήσουν μια σχετική με το τραύμα και πολιτισμικά ευαίσθητη οπτική. Παρόλο που αυτό το παράτημα επικεντρώνεται σε μια συγκεκριμένη ομάδα, τα ασυνόδευτα παιδιά, η πολιτισμική ευαισθησία είναι σημαντική πάντα και σε κάθε αλληλεπίδραση. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, κάθε αλληλεπίδραση έχει τη δυνατότητα να είναι διαπολιτισμική και επομένως θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ανάλογα (Vinson et al, 2019).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Arikoglu, F., Scheepers, S. & Koranteng Kumi, A. (2014), *Intersectioneel denken. Handleiding voor professionelen die intersectionaliteit of kruispuntdenken in de eigen organisatie willen toepassen*. Brussels, Belgium: Ella vzw.
- Aycock, D. M., Sims, T. T., Florman, T., Casseus, K. T., Gordon, P. M., & Spratling, R. G. (2017). Language Sensitivity, the RESPECT Model, and Continuing Education. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 48(11), 517–524.
<https://doi.org/10.3928/00220124-20171017-10>
- Bäårnhjelm, S., Ekblad, S., Ekberg, J., & Ginsburg, B. E. (2005b). Historical Reflections on Mental Health Care in Sweden: The Welfare State and Cultural Diversity. *Transcultural Psychiatry*, 42(3), 394–419.
<https://doi.org/10.1177/1363461505055622>
- Bemak, F., & Chung, R. C. Y. (2017). Refugee Trauma: Culturally Responsive Counseling Interventions. *Journal of Counseling & Development*, 95(3), 299–308.
<https://doi.org/10.1002/jcad.12144>
- Bennett, M. (2017) Development model of intercultural sensitivity. In Y. Kim (Red.) *International encyclopedia of intercultural communication* (pp.1-10). Hoboken, USA: Wiley.
<https://doi.org/10.1002/9781118783665.ieicc0182>
- Breebaart, E., Nanninga K., Alim, L. A., & Mast J. (2019). *Kennisupdate juli 2019: Cultuursensitieve zorg*. Accessed on 29 July 2021, from
<https://www.vilans.nl/vilans/media/documents/publicaties/publicatie-cultuursensitieve-zorg.pdf>
- Cheyne, L. (2020). *Naar een sterkere geestelijke gezondheidszorg voor NBMV: Omgaan met trauma in het werken met niet-begeleide minderjarigen*. [Powerpoint-slides]. Platform kinderen op de vlucht; UNHCR.
- Chiarenza, A. (2012). Developments in the Concept of ‘Cultural Competence’. In D. Ingleby, A. Chiarenza, & W. Deville (Reds.). *Inequalities in Health Care for Migrants and Ethnic Minorities (1ste editie, Vol. 2)* (pp. 66-81). Antwerpen, België: Garant.
- Cultuursensitief – Jeugdhulp aan asielzoekerskinderen*. (z.d.). Jeugdhulp Aan Asielzoekerskinderen. Accessed on 29 July 2021, from
<https://www.jeugdhulpasielzoekerskind.nl/over-jeugdhulp/cultuursensitief/>
- Dabbah, M. (2020, 14 februari). *What is Cultural Sensitivity?* Red Shoe Movement.
https://redshoemovement.com/what-is-cultural-sensitivity/#_ftnref1

Day, M., & Badou, M. (2019). *Geboren en getogen. Onderzoek naar de identiteitsbeleving en gevoelens van binding van jongeren met een migratieachtergrond*. Kennisplatform Integratie & Samenleving. Accessed on 19 July 2021, from <https://www.kis.nl/publicatie/geboren-en-getogen>

De Haene, L., Loots, G., & Derluyn, I. (2014). Vluchtelingenkinderen en -jongeren. In H. Grietens, J. Vanderfaeillie, & B. Maes (Eds.), *Handboek jeughulpverlening: deel 1: een orthopedagogisch perspectief op kinderen en jongeren met problemen* (pp. 369–398). Den Haag, Nederland: Acco.

Denborough, D. (2008). *Collective Narrative Practice. Responding to individuals, groups, and communities who have experienced trauma*. Dulwich Centre Publications.

European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (2021). *Forced displacement: refugees, asylum-seekers and internally displaced people (IDPs)*. Accessed on 10 August 2021, from https://ec.europa.eu/echo/what-we-do/humanitarian-aid/refugees-and-internally-displaced-persons_en

Gonzalez, I., & Lauwereys, K. (2020). Veerkracht in Superdiversiteit. Welwijs, 2020, (31)4, 5-7

Loots, G. (2021). *Geographical Life-Story Telling: Werken met geografische levensverhalen*. [Powerpoint-slides]. Rapunzel vzw.

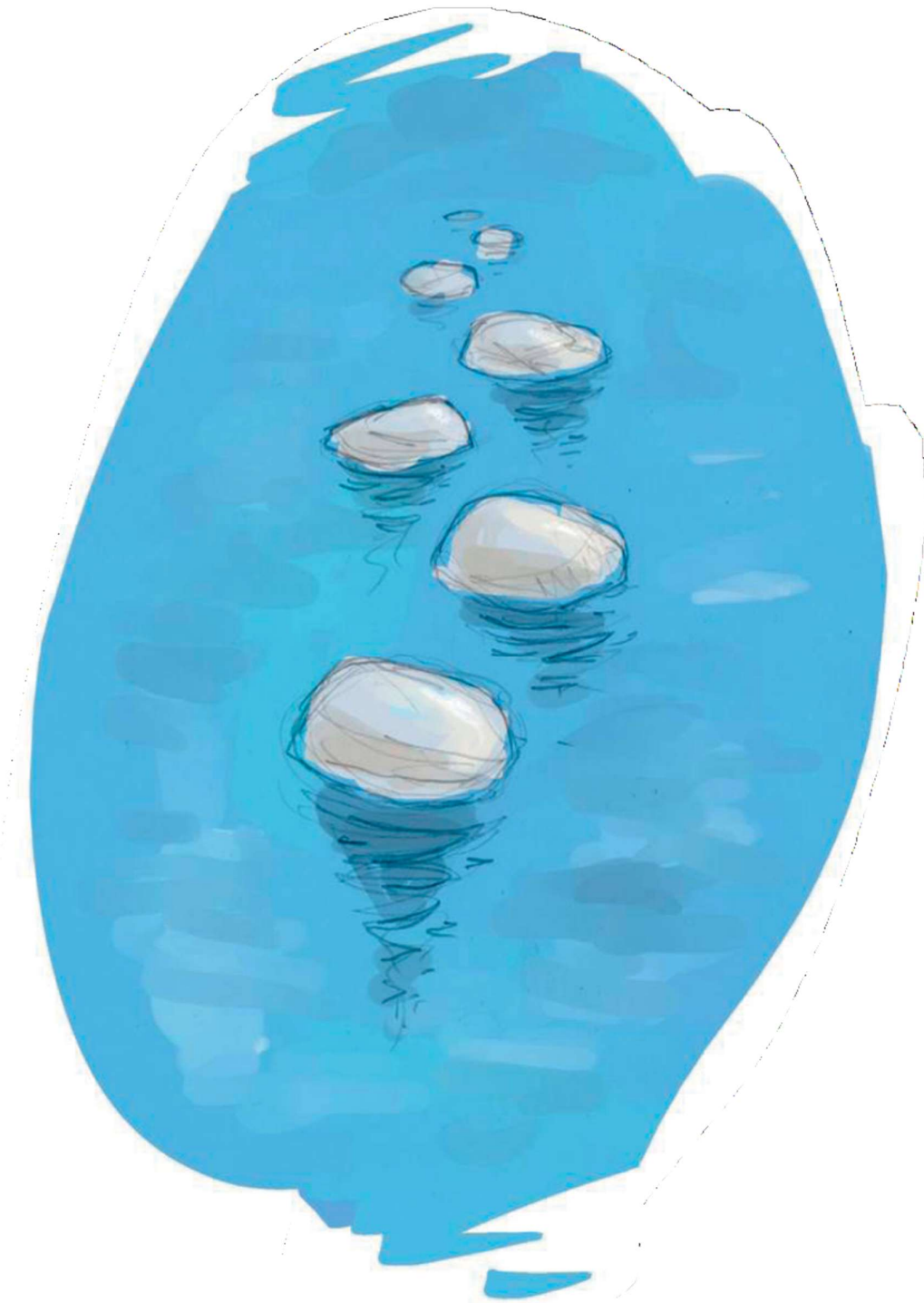
Naar een sterkere geestelijke gezondheidszorg voor NBMV. Studievoormiddag 26 november 2020. [Powerpoint-slides]. Platform kinderen op de vlucht; UNHCR.

Perry, B.D. [Info NMN]. (2 April 2020). 4. Regulate, Relate, Reason (Sequence of Engagement): Neurosequential Network Stress & Trauma Series [video]. <https://www.youtube.com/watch?v=LNuxy7FxEVk>

Perry, B.D. & Szalavitz, M. (2017). *The Boy Who Was Raised As A Dog: And Other Stories from a Child Psychiatrist's Notebook (Revised and Updated Edition)*. New York: Basic Books.

Talloen, D., & Vanmechelen, O. (2018). Zorg en ondersteuning aan oudere arbeidsmigranten. *Geron*, 20(2), 6–10. <https://doi.org/10.1007/s40718-018-0028-y>

Vinson, J., Majidi, A., & George, M. (2019). Chapter 3: Cultural Humility in Trauma- Informed Care. In M. R. Gerber, (Red.). *Trauma-Informed Healthcare Approaches*. New York, Verenigde Staten: Springer Publishing.

**Safe
Places
Thriving
Children**